

tika mezinárodní vyvolává ostré rozpory, a také sociálně budí se již zase značná nespokojenost. Mezi jednotlivými složkami koalice a uvnitř konservativní strany samotné dochází ku srážkám mezi směry nacionalistickými a, možno-li zde užití toho slova, militaristickými a směry pacifistickými a více internacionálními. Při tom je tu ještě značný rozpor v konservativním táboře samotném mezi izolacionisty a přívrženci aliance s Francií. Vládě vytyká se malá iniciativnost a váhavost ze všech stran, i od těch, kteří by si přáli radikálnější nátlak na odzbrojení, i od těch, kteří zase fedrují snahu nenechat se předstihnout ve zbrojení ostatními. Za těchto okolností nepřekvapuje, že při doplňovacích volbách anebo nedávno při volbách do obecní rady londýnské nastupuje voličstvo vládní neochotně nebo rozdvojeně a labouristická opozice sbírá hlasy nespokojenců. Při doplňovacích volbách většinou ještě vládní kandidáti procházejí, ale jen těsným poměrem hlasů, kdežto při posledních volbách měli majority strhující. Do obecní rady londýnské volilo se však tentokrát úplně ve znamení Labour Party, a strana konservativní, která tu po celá desetiletí vládla neomezeně, octla se ve zřetelné menšině. Několik zbývajících liberálů úplně zmizelo. Labour Party agituje zejména hesly proti-militaristické propagandy, která je v Anglii vždycky populární, ale v Londýně pomohly jí také některé neobratnosti sociální politiky konservativců. Činiti závěry z těchto zjevů pro výsledek voleb do parlamentů, jež se očekávají pro dobu již dohlednou, bylo by arci dosti smělé, poněvadž k tomuto utkání mobilisovaly by jistě vládní strany své masy docela jinak, nežli nyní, kdy jejich posice nejsou ještě valně ohroženy. Tolik je však jisto, že opozice bude mít za sebou proud zcela jiné síly než tomu bylo dříve.

Ve Španělsku trvá neklid, vyvolaný posledními volbami, při nichž konservativci vzali odvetu za protimonarchistickou revoluci. Radikalismus liberální a socialistické strany, které se dostaly k vládě po vyhnání Alfonse XIII., vyvolal reakci v širokých vrstvách obyvatelstva, zejména venkovského, tato reakce však ještě naprosto nestačila k tomu, aby konservativní strany samy mohly ujmouti se vlády. Přenechaly ji měšťanskému středu, v zemi vede se však od té doby úporný zápas mezi krajní pravicí a levicí. Španělské dělnictvo zůstává obávanou revoluční silou, třebaže je rozděleno mezi živly sociálně-demokratické a anarcho-syndikalistické. Menšinová vláda Lerrouxova udržuje pořádek pevnou rukou, opírajíc se o silné sbory policejní, ale její situace je za daných okolností jak v parlamentě, tak v zemi velmi prekérní. Po demisi na počátku března bylo však nutno uchýliti se znovu jen k rekonstruovanému kabinetu Lerrouxovu, ježto situace stran konservativních nepřipouští zásadní změny jejich stanoviska.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

■ JOSEF MACEK: ZÁPAS S OMYLEM A CHUDOBOU. Úvahy o hospodářství, socialismu a demokracii. Vyšlo ve sbírce „Úkoly dneška“, řada II., svazek 6. Nákladem Jana Laichtera v Praze 1933. Stran 206 za Kč 22.—.

Zápas s omylem a chudobou je tak starý jako kulturní lidstvo samo. Bere na sebe během společenského vývoje pouze různé formy, je veden s větší nebo menší intenzitou a s větším nebo menším úspěchem podle toho, jak lidé vedoucí a ovládaní dovedou střízlivě a nepředpojatě myslit a z daných skutečností odvozovat správné závěry, jež se

pak snaží učinit novými, lepšími a spravedlivějšími skutečnostmi. Vzorem neohroženého zápasníka s omylem a chudobou je u nás profesor národního hospodářství dr. Josef Macek, jehož studie mají více ozvěny v široké veřejnosti než u těch, kdož majíce dočasně moc v rukou měli by jim věnovati největší pozornost a pokusiti se zjednati nápravu neutěšených poměrů ve směru, jež dr. Macek přesvědčivě doporučuje jako bezpečné východisko ze znepokojujícího chaosu. Dr. Macek je přesvědčen, že dnešní krise, to jest světová bída uprostřed nadbytku zemědělských plodin, úžasně výkonných strojů obráběcích a dopravních, poháněných silami přírodními je důkazem nejen omylu v hlavách ředitelů hospodářského a politického života civilisovaných národů, nýbrž i důkazem hromadného omylu lidu v těchto národech, omylu, který ochromuje stamiliony nešťastných k trpělivosti opravdu ovčí. „Chaos ve světě by dnes nebyl takový, kdyby nebylo tolik omylů ve hlavách“ (str. 8.). Musíme doufat, praví, že evropské lidstvo vybědne z mystiky také v myšlení o jevech sociálních. Pak technika sociální čili politika dohoní techniku fysikální a udrží s ní krok. Pak se nestane, aby lidstvo vedené špatnou politikou nemohlo vydržet ve světě přeplněném úspěchy techniky výrobní a dopravní, aby hynulo hladem při „nadvýrobě“ obilí a dobytka, mrazem při nadtěžbě uhlí a dříví, a špatným oblekem při nadvýrobě textilu. „Špatné myšlení, omyly a nevědomost jsou dnes hlavní příčinou chudoby ve státech civilisovaných“ (str. 11.).

Ve studii „Paradoxa dnešního hospodářského řádu“, jež tvoří s úvahami uveřejňovanými v měsíčníku „Naše Doba“ a v týdeníku „Přítomnost“ obsah spisu „Zápas s omylem a chudobou“, dokazuje dr. Macek, že je možné, aby důchody pracovní stoupaly a ceny zboží klesaly, že však je potřebí najít zásady lepší organizace a lidi, kteří by je dovedli provádět. Při tom dlužno mítí především na mysli, že zlato, které bývalo hájeno jako mezinárodní platidlo k usnadnění mezinárodní výměny zboží a práce, je dnes základní překážkou mezinárodní směny; neboť i ve zlatých měnách daleko větší význam pro hospodářský styk domácí i zahraniční mají peníze z papíru a peníze na papíru (kontokorrenty, clearing) než peníze kovové i s t. zv. kovovým krytím bankovek dohromady. Jsou peníze jen ke kupování a k placení dluhů, jejich hodnota je dána tím, co za ně musíme dát, když je vyděláváme, a co za ně dostaneme, když je vynakládáme, z jakého materiálu jsou, na tom vůbec nezáleží. Má se proto výdej a oběh peněz řídit dle potřeb hospodářského života a nikoli podle zásob zlata v cedulové bance. Při tom se nesmí zapomínat na to, že blahobyt národa neměříme dle toho, kolik vyrobí, nýbrž dle spotřeby, kterou si na trvalo dovede svou prací zajistit. Výroba a spotřeba jsou dvě jména pro jeden a týž nepřetržitý proces, v němž statky (zboží i pracovní výkony) vznikají a zanikají — totiž neustále se přeměňují — za účelem lidského blahobytu. Výroba bez spotřeby nemá účele, spotřeba bez výroby nemá prostředku. O výrobě se rozhoduje se zřetelem ke spotřebě. S hlediska hospodářsky-organisačního musí rozdělení (distribuce) — t. j. rozhodnutí o rozdělení — předcházeti předvýrobou. Dosud se „rozdělování“ děje způsobem, který vedl k paradoxnímu nadbytku výrobků za současné bídy, zaviněné špatným rozdělováním kupní síly čili špatným rozdělováním důchodů. Nerozvádí-li rozdělování kupní sílu do rukou účastníků celého hospodářského procesu v takové míře a v takových proporcích, jak roste úhrnná výroba a jako roste výroba určitých statků, pak nastává porucha jevící se na pohled jako nadvýroba, ve skutečnosti však podspotřeba — neboť i rozumné potřeby přemnoha lidí jsou tu neuspoko-

jeny. Dr. Macek ukazuje na celou řadu paradox: dumpingu, soběstačnosti, nezaměstnanosti, nadvýroby, lidnatosti a přelidnění atd. a dochází k závěru, že dnešní skutečnost je ta, že zeměkouli hrozí smrt hladem z nadbytku potravin, strojů hnacích i obráběcích, zdokonalených prostředků pro dopravu zboží, osob i zpráv, z nadbytku škol, vědy a umění“ (str. 59.). „Světová krise námi všemi lomcuje, abychom se probudili — ze skutečnosti. Ne však, abychom upadli do utopického snění, nýbrž abychom paradoxní skutečnost proměnili v skutečnost rozumnou, krásnou a dobrou“ (str. 61.).

Některé myšlenky, jež byly v uvedené studii pouze letmo naznačeny, jsou podrobněji rozvedeny v úvahách „Vypukla deflace, tedy — ji nedělejme“, „Rozumně šetřiti, ale také rozumně vydávat!“, „Je možný plán proti dnešní hospodářské krizi?“ a „Strach v životě hospodářském“. Deflace, jež značí zvedání kupní síly peněz a tedy zvedání oné moci, kterou peníze představují v rukách těch, kdo jimi vládnou, čili t. zv. finančního kapitálu, není podle dr. Macka žádnou přírodní katastrofou, nýbrž následkem špatného lidského myšlení, a měli bychom ji nechat těm, kdo ji zaranžovali ve svém pošetilém modloslužebnictví vůči zlatu. Nemá-li náš stát upadnouti do těžké katastrofy, „dlužno opustit politiku zlatých zásob a držet se politiky rozumu, práce a života“ (str. 129). Pro nejbližší dobu měl by míti náš hospodářský program podle dr. Macka tyto body:

1. Zrušiti povolovací řízení a kontingenty na dovoz a vývoz. Ponechati pouze stálou evidenci pohledávek a závazků našinců vůči cizině a předkupní právo naší cedulové bance na všechna platidla cizozemská, po případě požadovací právo na tato platidla.
2. Odstraniti předpis, že cedulová banka musí udržovat zásobu zlata v jistém poměru k obíhajícím bankovkám (kvotní systém). Zlaté krytí ať se řídí podle potřeby zahraničního obchodu.
3. Kdyby bylo vážné nebezpečí, že po uvolnění zahraničního obchodu neudržíme korunu na dnešní zlaté paritě, budiž zrušen zákonný poměr naší měnové jednotky ke zlatu, čili následujeme Anglii. Opustíme „zlato“, ale ubraňme se inflaci, to jest vhánění peněz do oběhu za stále menší hospodářskou zásluhu, neboť inflace je nejhorší dosud známý způsob zdanění. Rovnováhu rozpočtu musíme udržet.
4. Řízení cedulové banky budiž podřízeno ministerstvu financí. Dividenda akcionářů této akciové společnosti budiž omezena na pět procent a státem na této výši zaručena. Nejlépe by ovšem bylo cedulovou banku zestátnit.
5. Cedulová banka nechť nakupuje podle situace a potřeby na volném trhu veřejné, hlavně státní dílčí dluhopisy, a tímto způsobem nechť poskytne hospodářskému životu potřebné oběživo.
6. Veřejné peněžní ústavy jako jsou Zemská banka a Hypoteční banka, ať vystoupí z kartelu bankovního a provádějí volnou politiku úvěrovou.
7. Budiž vydán zákon o soukromých monopolech (kartelech a trustech), který zaručí evidenci kartelových smluv a opatření, a dá státní administrativě právo snižovat cla, když monopolista nesníží ceny svého zboží na výši požadovanou příslušným státním orgánem.
8. Nechť se neprodleně vrátí samosprávným svazkům právo uzavíratí zápůjčky na rozumné účely a zvedat přírážky (obojí pod kontrolou vyšších samosprávných svazků).

Dr. Macek poznamenává, že těchto osm bodů není sice úplným finančním plánem pro náš stát v krizi, ale že je to řada opatření podle jeho soudu významu základního a primárního, a že k vyvedení našeho státu z nejhorší fáse hospodářské krise je potřebí ještě řady opatření v oboru pracovního řízení v politice výroby, obchodu a veřejné správy. Tu vedle omezení špatných výdajů musíme se starat o dobré výdaje, totiž o výdaje na účely celku prospěšné; na tyto účely se zrovna peníze musí „najíť“ tak jako se musily najít a zarazit výdaje na účely špatné.

Pokud pak jde o podrobnější plán protikrisové politiky, jež by bylo možno provést prostředky, které máme k dispozici, s dobrým účinkem, nutno podle dr. Macka vyjít z názoru, že základní příčinou krise je špatné rozdělení důchodů, které znemožňuje, aby byly souměrně rozkoupeny a zkonsumovány výsledky činnosti práce, přírody a kapitálu. Dnešní rozdělení důchodů je pochybené jak s hlediska mravního, tak s hlediska hospodářského; s hlediska mravního neuspokojuje náš cit pro spravedlnost, s hlediska hospodářského ukazuje se nezpůsobitelným základem pro technický pokrok. Žádoucí změna v rozdělení důchodů předpokládá však změnu v pracovním zřízení: pracující člověk musí se dostat z funkce námezdníka, odbývaného mzdou, do funkce podnikatele, kterému patří výrobky podniků, a jemuž připadá to z jejich ceny, co převyšuje „náklady výrobní“ (do nichž se dnes počítá také mzda). Cesta k této převratné změně jde jednak družstevnictvím, jednak spolupodnikatelstvím pracovním čili co — partnershipem. Účelem nového pracovního zřízení a z něho vyplývajícího rozdělení důchodů je vytvořit víc a lépe odměňované pracovní příležitosti, a tím zvýšení životní míry za využití technického a organizačního pokroku. Na otázku, co lze dělat pro zvýšení pracovní příležitosti v podnikání soukromém, odpovídá dr. Macek: ponechat co nejvíce volnosti soukromníkům při hledání „trhů“ ať při nákupu, ať při odbytu, čili: „odstranit zbytečnou reglementaci dovozu a vývozu“, jakou máme v „povolovacím řízení“ a všelijak jinak zvaných šikanách mezinárodního obchodu. Stát musí solidní podnikání soukromé chránit před nesolidním, odstraňovat umělé překážky drahých pomůcek výrobních (monopolní ceny zaviněné kartely, trusty a cly), vykonávat správný vliv na organizaci úvěru a na správu měny, dbát na právní bezpečnost, rychlost a levnost soudnictví, nestrannost veřejné správy — — a co vše přímo nebo nepřímo podporuje solidní podnikání“ (str. 144.). Politika k zvyšování pracovní příležitosti v soukromém podnikání je dnes politikou odbytu: opatřit zákazníka koupěschopného, což značí opatřit koupěschopného „posledního konsumenta“. A protože nemůžeme dnes vystačit při tvorbě pracovní příležitosti s o d b y t e m z b o ž í s dobrovolně kupujícími zákazníky soukromými, musíme uvést na trh zákazníky veřejné; neboť pokud dnešní hospodářská soustava nedovede uvést do pohybu pracovní síly dobrovolně placenými cenami, nutno je uvést do pohybu nuceně placenými daněmi, z jejichž výnosu se pak mohou platit objednávky toho, co veřejný svazek pro své členy se rozhodne opatřit. Plánovitý postup proti hospodářské krizi předpokládá však podle dr. Macka určitou koncepci celkové hospodářské politiky, z jejichž důležitých součástí uvádí autor tyto: Odmítnutí „národní soběstačnosti“ a přijetí organizované směny statků mezi národy. Odmítnutí instituce peněz jakožto zboží (t. zv. plnohodnotných nebo po zákonu směnitelných za určitou váhu drahokovu), a přijetí peněz jakožto prostého nástroje směny, t. j. jako symbolu hospodářských zásluh, uznaných na trhu. Přijetí zásady rozpočtové rovnováhy a odmítnutí inflačního zdanění obyvatelstva. Odmítnutí deflace, t. j. tlaku na ceny práce a zboží se strany peněz, t. j. se strany správy peněžního oběhu; což v sobě zahrnuje odmítnutí deflační politiky cedulové banky a kartelů peněžních a úvěrových ústavů. Progresivní zdanění důchodů a majetků (sem patří také zdanění dědictví), a odmítnutí regresivního zdanění, jaké představují spotřební daně na předměty lidové spotřeby a daň obrátová. Uvolnění hospodářské samostatnosti samosprávných svazků, a odmítnutí neúčelné centralisace veřejné pravomoci (kompetence). Potírání dumpingu našeho do ciziny stejně jako cizího k nám; dumping obrací přirozený tok zboží (s trhu

lacinějšího na trh dražší) ve směr právě opačný, přivádí státy k nesmyslnému sebezmrzačení, a štvě je do paradoxního boje — „poškozovat“ protivníka prodejem zboží za levnější ceny a „bránit se“ proti „poškozování“ levnějším zbožím z území protivníkovy. Zakázat bankám, jež přijímají peníze na vkladní knížky a běžné účty, nákup akcií nebo jinak pojmenovaných podílů jiných podniků, a donutit je, aby se omezily na obchod úvěrem a prostředkování platů. Nejdůležitější však je podle dr. Macka čelit strachu v životě hospodářském, t. j. přebudovat celou soustavu společenskou. „Neboť soustava dosavadní je vybudována právě na strachu z hladu čili na strachu z nedostatku práce, a tedy výdělků. Strach žene lidi do závislosti a udržuje je v ní“ (str. 158.).

Socialismem a demokracií obírají se úvahy: „Proč se socialistům nedaří ve vládě“, „Postavení socialistů za krise“, „Nezaměstnaní poslanci a přetížení ministrů“, „Parlament zevnitř.“ Jsou neméně akutní dnes než úvahy o hospodářství. Dr. Macek konstatuje, že i v socialistických stranách evropské pevniny klesl socialismus na pouhé stranictví, že také zde zásady ustoupily zájmům, že ani u nás nemají socialisté ujasněny zásady hospodářské politiky a že podléhají šmahem kapitalistické ekonomice, o jejíž zhoubnosti jinak — podle svých slov — jsou „přesvědčeni.“ A přece: „dělat socialismus je věru trochu víc než vstrčit hlasovací lístek s firmou některé socialistické strany do volební urny“ (str. 81.). Socialistické hnutí nemá své jasné víry, své vlastní hospodářsko-politické filosofie a etiky, kterou by byli proniknutí jeho stoupenci: nejsou jí proniknutí ani vůdcové stran a proto z nich nezáří ani nesálá z tisku. Duševní sterilita hnutí socialistického u nás se projevuje skličujícím nedostatkem literatury ať knižní ať časopisecké, která by zasluhovala být nazývána socialistickou, a apatickým nezájmem o problémy socialismu, jakožto pozitivního učení a programu k přestavbě společnosti. „Socialistické strany u nás i v cizině jsou, abych tak řekl, vážně nemocny na špatnou orientaci sociální“ (str. 91.), a proto socialisté nemohli se za dnešní krise propracovat k správnému pochopení jejích příčin a k organisované činnosti reformní, že vedení stran socialistických na to není zařízeno. Ale vedle nedostatku rozumového poznání krise, jejích příčin a prostředků proti ní, ukázala se v socialistických stranách evropské pevniny podle dr. Macka ještě jiná vada, která znemožnila prosazování jejich vůle, t. j. s t r a c h, že by se totiž rozbořila strana, když by se občas musilo jít do oposice. Při tom se zapomíná, že socialistické hnutí nestojí a nepadá s určitými stranami, tím méně s určitými lidmi. „Selhat může určitá strana v určité době, selhat může internacionála, ale nemůže padnout myšlenka, že je nejen možno, ale i mravně nutno přebudovat lidskou společnost tak, aby na základě spravedlivé účasti na práci dostalo se všem slušné účasti na blahobytu hmotném i duševním“ (str. 98.). Socialisté mají do vlády jít a ve vládě zůstat jen tehdy a potud, pokud v ní mohou něco dokázat směrem k socialismu. Nejsou-li dosti silní, aby prosadili svoje konkrétní reformy sociální tak, jak je považují za žádoucí, musí se smířit s kompromisem v dané věci. Ale ten k o m p r o m i s m u s í b ý t k r o k e m k u p ř e d u, co možná dlouhým, ale někdy třeba i krátkým — v tom je právě kompromis těžký nebo těžší podle dr. Macka.

Dr. Macek podrobil evropský socialismus i politiku našich socialistických stran kritice hodně ostré. Těm, kdož se nad tím pozastaví ať již s netajenou radostí nebo se špatně utajovaným rozhořčením, budiž připamatováno toto: „Odpůrci socialismu mohou těžit jen z nedostatků a chyb socialistů, nikoli z jejich sebezpoznaní a sebenáprav y“ (str. 118.).

A. Klimt.